

tussen Duin & Dijk

Themanummer Weidevogels

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 7 **extra** ● 2008

René Klein

Weidevogelbeheer, verant

● Nest van een scholekster.
Foto: Piet Munsterman.

● Tabel 1: Overzicht afgesloten
beheerpakketten voor weidevogel-
beheer in Noord-Holland in ha.

Pakketomschrijving	Oppervlakte in ha
Nestbescherming	23.000
Uitgesteld maaibeheer	3.600
Vluchtheuvels	300
Overig beheer	150
Totaal	27.050

We moeten alle zeilen bijzetten om het teruglopen van de aantallen weidevogels te keren. Bij agrarische natuurverenigingen wordt op grote schaal weidevogelbeheer uitgevoerd. Ook zoeken zij steeds meer samenwerking met de terreinbeheerders en passen nieuwe beheervormen toe.

Het collectief agrarisch natuurbeheer is erg jong. Het natuur- en landschapsbeheer door boeren was voorheen vooral beperkt tot de zogenaamde relatienotagebieden waar boeren individueel contracten afsloten voor weidevogelbeheer. In de tweede helft van de jaren negentig ontstonden er vanuit de landbouwsector lokale initiatieven om de aandacht en zorg voor natuur en landschap op boerenland via agrarische natuurverenigingen te gaan regelen, verenigingen die collectief het weidevogelbeheer in een landbouwgebied organiseren, begeleiden en controleren. Na de start halverwege jaren negentig van een tweetal agrarische natuurverenigingen

(anv's) in Waterland en Eilandspolder is het agrarisch natuur- en landschapsbeheer vanaf eind jaren negentig flink gegroeid. Ruim 1200 boeren in Noord-Holland hebben zich de afgelopen jaren aangesloten bij een tiental agrarische natuur- en landschapsvereniging (zie kaartje). Landelijk zijn er 150 anv's met zo'n 10.000 boeren en vele vrijwilligers. De aangesloten boeren krijgen subsidie voor uitvoering van het weidevogelbeheer voor productiederving en extra arbeid.

Bundeling van kennis en krachten

Natuurlijk Platteland West is het samenwerkingsverband van de

anv's in Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht. De vereniging werkt inmiddels voor 34 stichtingen en verenigingen. Naast directe belangenbehartiging draagt zij zorg voor onderlinge uitwisseling, innovatie, kwaliteitsverbetering en krachtenbundeling. Onlangs heeft NPW haar 10-jarig bestaan gevierd en heeft zich daarbij als missie gesteld: 'Samen verantwoordelijk voor een natuurlijk, beleefbaar en vitaal agrarisch platteland'.

Meerwaarde agrarische natuurvereniging

Belangrijke meerwaarde van een agrarische natuurvereniging ten opzichte van individuele beheerders, is dat er meer kansen liggen voor een samenhangende en gebiedsgerichte aanpak voor weidevogelbeheer. Vooraf wordt bekeken waar beheer zin kan hebben en waar zeker niet. De gebiedskennis van plaatselijke veldmedewerkers is hierbij onmisbaar. Een aantal verenigingen werkt daarbij met een ecologische toets op basis van vooraf opgestelde toetsingscriteria.

een gezamenlijke woordelijkheid!

● Tabel 2: Aantallen territoria en dichtheden (broedparen per 100 ha) weidevogels in Noord-Holland op basis van broedvogelkartering 2006 (volgens methode BMP).

Soort	Aantal territoria	Broedparen per 100 ha
Kievit	6.682	28
Grutto	3.627	15,2
Scholekster	3.021	12,7
Tureluur	1.881	7,9
Krakeend	1.071	4,5
Gele Kwikstaart	857	3,6
Veldleeuwerik	478	2
Slobeend	427	1,8
Graspieper	427	1,8
Kuifeend	408	1,7
Overige soorten	79	
Totaal	18.958	

● Grutto's. Tekening: Jos Zwarts.

● Werkgebieden van de tien anv's in Noord-Holland.

Ieder jaar kunnen op basis van aanvullende afspraken extra maatregelen worden getroffen op plekken met veel vogels. De vereniging kan hier op sturen. Er is een beloningssysteem ingevoerd, waarbij boeren op basis van behaalde resultaten worden beloond: een belangrijke prikkel om goede successen te halen. Ook worden de boeren extra begeleid tijdens het seizoen en voorgelicht over diverse onderwerpen, zoals de weidevogelresultaten van het afgelopen seizoen en nieuwe beheervormen. Al deze activiteiten hebben tot doel de kwaliteit van het weidevogelbeheer te verbeteren.

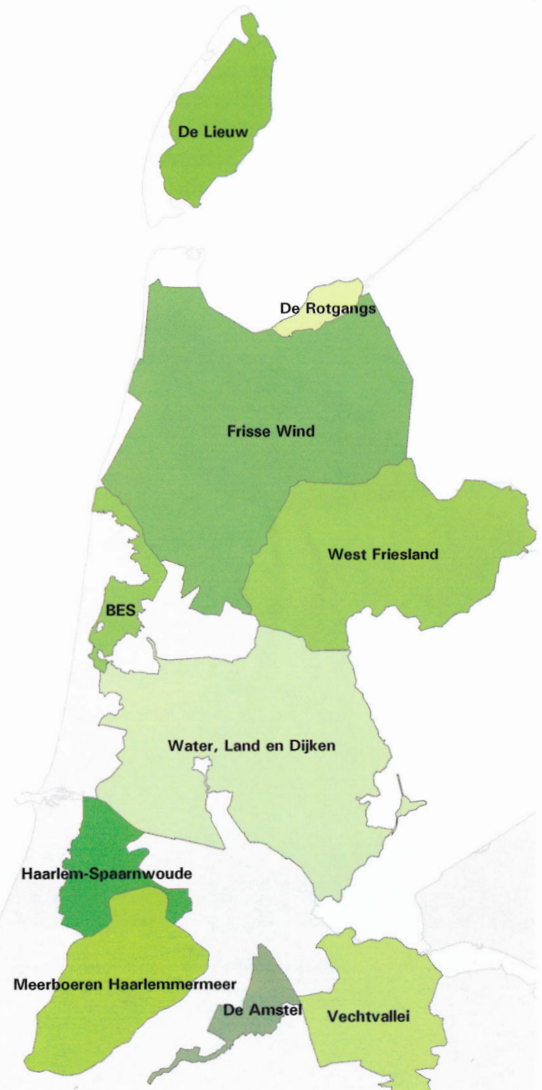
Zorg voor onze weidevogels

De deelname van boeren aan weidevogelbeheer is de afgelopen jaren sterk gegroeid. De Noord-Hollandse boeren zetten zich op ruim 27.000 ha boerenland in voor het betaalde weidevogelbeheer (Bron: Dienst Regelingen & NPW 2007). Dit varieert van het beschermen van weidevogelnesten tot het uitstellen van maaien tot in juni. Ook het

laten staan van vluchtheuvels (stroken lang gras waar jonge vogels beschutting vinden) en het uitrijden van ruige stalmest wordt op grote schaal toegepast. Het weidevogelbeheer is bij de agrarische natuurverenigingen in Noord-Holland altijd de belangrijkste activiteit geweest.

Noord-Holland weidevogelrijk

Het vastleggen van natuurresultaten gebeurt bij de meeste verenigingen aan de hand van nestregistratie door de boer, vrijwilliger of veldmedewerker. In 2006 is voor het eerst op grote schaal en volgens een gestandaardiseerde methode (BMP) het aantal broedparen van weidevogels geteld op alle percelen met collectief weidevogelbeheer. Hieruit blijkt dat in Noord-Holland nog steeds hoge dichtheden aan weidevogels voorkomen namelijk een gemiddelde dichtheid van 80 broedparen per 100 ha tegenover het landelijk gemiddelde van 67 broedparen per 100 ha (Teunissen, 2007). We noteerden 19.000 territoria, ➤

waarvan de helft bestaat uit kritische soorten. De regionale verschillen zijn ook behoorlijk, variërend van 43 tot 117 broedparen per 100 ha. Naast nestregistratie en broedparentelling wordt in een aantal gebieden ook gewerkt met de zogenaamde alarmtelling. Hierbij worden met name grutto's geteld die alarmerend gedrag vertonen, wat wijst op de aanwezigheid van jonge

gingen en individuele beheerders. Het is dus een gezamenlijk probleem en een gezamenlijke verantwoordelijkheid om hier iets aan te doen.

Kansen voor verbetering

Er zijn veel factoren die het succes van weidevogelpopulaties bepalen. Het gaat om het aanbieden van een goed weidevogelbiotop met voldoende voedsel (wormen, insecten)

Een goed voorbeeld van de samenwerking tussen boeren en terreinbeheerder zien we bijvoorbeeld in de Rondehoep waar de resultaten veelbelovend zijn

vogels. Juist die informatie is van belang om iets te kunnen zeggen over het broedsucces (van Paassen & Kuiper, 2008).

Zorgen

Toch zijn de afgelopen 5-7 jaar alle weidevogelsoorten achteruit gaan, met uitzondering van kraakeend en tureluur. Zowel op boerenland (met en zonder agrarisch natuurbeheer) als in de natuurterreinen lopen de aantallen gemiddeld genomen terug (Van 't Veer & Scharringa in voorbereiding). En dat dus ondanks alle beheerinspanningen van terreinbeheerders, agrarische natuurvereni-

en een open landschap met een beperkt aantal predatoren. Uit landelijk onderzoek blijkt dat de predatie de laatste jaren sterk is toegenomen en effect (vaak lokaal) heeft op de aantallen weidevogels (Teunissen, 2005).

De anv's hebben de verantwoordelijkheid om te beginnen met wat binnen hun eigen directe invloed ligt. Daarbij gaat het om een gebiedsgerichte aanpak met een goed en effectief weidevogelbeheer door boeren. Het gaat om bijvoorbeeld:

- zorg voor de weidevogels van vestiging tot vliegvlug worden van de jonge vogels; het gaat dus niet alleen om nestbescherming maar ook om het aanbieden van voldoende kuikenland;
- betere afstemming van beheermaatregelen, door samenwerking van alle beheerders in het gebied en vanuit een centrale regio;
- regionaal maatwerk in beheer: inspelen op gebiedspecifieke kansen;
- meer flexibiliteit in beheer gedurende het weidevogelseizoen, zodat de boeren tijdens het seizoen nog aanvullende maatregelen kunnen nemen.

Verbetering in de praktijk

Het project Nederland Weidevogelrijk werkt aan de uitwerking van een effectieve gebiedsgerichte aanpak voor versterking van de weidevogelstand in de belangrijke weidevogelgebieden in Nederland. In Noord-Holland doen hieraan drie pilotgebieden mee: De Rondehoep, De Bovenkerker Polder en Texel. Een goed voorbeeld van de samenwerking tussen boeren en terreinbeheerder (Landschap Noord-Holland) zien we bijvoorbeeld in de Rondehoep waar de resultaten veelbelovend zijn (zie Van Paassen & Kuiper, 2008). Ook in andere belangrijke weidevogelgebieden zien we samenwerking ontstaan tussen de terreinbeheerders en de anv's zoals in het Varkensland en het Wormer- en Jisperveld. De bovengenoemde punten/verbeteringen (zie boven) worden hier in de praktijk gebracht.

Kenniscentrum Weidevogels en Deskundigenteam

Om deskundigheid bijeen te brengen, hebben de gezamenlijke behorende organisaties in Noord-Holland samen met de provincie Noord-Holland het Deskundigenteam Weidevogels opgericht. Natuurlijk Platteland West, de terreinbeheerders, anv Waterland, Milieufederatie Noord-Holland en belangrijke weidevogelonderzoekers in Noord-Holland zijn deelnemer. We willen de beschikbare kennis en ervaring met elkaar en de beheerders uitwisselen om het weidevogelbeheer in de praktijk te verbeteren. Belangrijk is feiten en meningen te scheiden en op basis van gegevens en kennis het beheer de komende jaren te verbeteren. Onder supervisie van het deskundigenteam wordt ook gewerkt aan het oprichten van een Kenniscentrum Weidevogels dat

● Grutto. Foto: Bert Pijs.

een belangrijke rol kan spelen bij het onderzoek naar weidevogels in Noord-Holland.

Toekomstperspectieven

De provincies werken op dit moment aan een nieuw stelsel voor Programmabeheer, de regeling van waaruit het weidevogelbeheer wordt betaald. Natuurlijk Platteland Nederland is uitgenodigd om een bijdrage te leveren aan de uitwerking van dit stelsel.

Bovengenoemde verbeterkansen worden daarin meegenomen, het belang van de weidevogels staat voorop maar met oog voor de boerenpraktijk.

Verder is van belang dat we haalbare doelstellingen formuleren. De weidevogelaantallen van de jaren vijftig en zestig, toen grutto en andere weidevogels hun hoogtijdagen kenden, lijken voorgoed voorbij. Onze inspanning zal zich moeten richten op het creëren van voldoende areaal geschikt weidevogelbiotop en behoud van de huidige weidevogelgebieden in Noord-Holland. Daar moeten de anv's zich inspannen voor behoud en herstel van weidevogelpopulaties. Weidevogels en boerenland zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Daar zit dus de sleutel voor herstel.

Rene Klein
Natuurlijk Platteland West
Fonteinlaan 5
2012 JG Haarlem
023 5343255
rklein@natuurlijkplatteland.nl

Literatuur

- PAASSEN A. VAN & M. KUIPER, 2008. Gebiedsgericht beheer: Grutto's in de Rondehoop. Tussen Duin en Dijk, thema-nummer weidevogels.
- TEUNISSEN, W.A., H. SCHEKKERMAN & F. WILLEMS, 2005. Predatie bij weidevogels. Op zoek naar de mogelijke effecten van predatie op de weidevogelstand. SOVON-onderzoeksrapport 2005/11. SOVON, Beek-Ubbergen.
- VEER, R. VAN 'T & C.J.G. SCHARRINGA. In voorbereiding. Weidevogelonderzoek Laag Holland 2006. Landschap Noord-Holland, afdeling Onderzoek.

Provinciale Organisaties Flora en Fauna (POFF).

In 2000 is een aantal provinciale en regionale organisaties in Noord-Holland gaan samenwerken onder de naam Provinciale Organisaties voor Flora en Fauna Noord-Holland (POFF). Tot nu toe nemen hieraan deel de SVN, de Vlinderstichting, NOZOS, RAVON, KNNV, de weidevogelwerkgroepen, de Vrijwilligersraad van de Natuurvereniging Waterland en de Stichting Zoetwatervissen. De POFF staat open voor alle nog niet aangesloten vrijwilligersgroepen die zich actief bezighouden met natuuronderzoek. De POFF hoopt door samenwerking het natuuronderzoek te stimuleren en te versterken. In het verleden was sprake van versnippering van activiteiten, waardoor belangrijke informatie dikwijls beperkt bleef tot de eigen groep. De POFF wil kennis van en gegevens over flora, fauna en landschap bekend maken bij zo veel mogelijk vrijwilligers.

Dagelijks bestuur Provinciale Organisaties voor Flora en Fauna (POFF)

Voorzitter: Wim Ruitenbeek
Coördinator: J. Beets.
Correspondentie per e-mail:
j.beets@landschapnoordholland.nl

Bij de POFF aangesloten organisaties: De Vlinderstichting

Contactpersoon: Klaas Kaag, Kofstraat 14,
1784 RP Den Helder. Tel. 0223-630144.
e-mail: klaas.kaag@hetnet.nl

Vrijwillige Weidevogelbescherming, Landschap Noord-Holland

Contactpersoon: Stijn van Belleghem, Postbus 257,
1900 AG Castricum. Tel. 0251 662248.

Noord-Hollandse Zoogdierstudiegroep (NOZOS)

Contactpersoon: Jan Wondergem, Gele varaan 64,
1704 TK Heerhugowaard. Tel. 072 5740614,
e-mail: jwondergem@sbwinfra.nl

Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland (SVN)

Contactpersoon: Wim Ruitenbeek, Nassauplein 17,
1815 GN Alkmaar. Tel. 072 5124089.

Vrijwilligersraad van de Vereniging voor agrarisch natuur en landschapsbeheer Water, Land en Dijken

Contactpersoon: Barbara van Beijma, Zuideinde 47,
1141 VH Monnickendam. Tel. 0299-650490.

Stichting Zoetwatervissen Noord-Holland

Contactpersoon: Sjoerd Veenstra, Raadhuisstraat 58,
1541 JD Koog aan de Zaan. Tel. 075 616 3924,
e-mail: s.o.veenstra@wxs.nl

Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Gewest Noord-Holland (KNNV)

Contactpersoon: Jan Marbus, Dorpsstraat 10a,
1689 EV Zwaag. Tel. 022 923 0419,
e-mail: dehoornbloem@hetnet.nl

Stichting Reptielen, Amfibieën en Vissen Onderzoek Nederland, afdeling Noord-Holland (RAVON)

Contactpersoon: Gertjan Martens, Nieuwe Zonneweg 32,
1033 JN Amsterdam. Tel. 06-51215386

Deze uitgave is mede mogelijk dankzij de Nationale Postcode Loterij.

Abonnementen: Een jaarabonnement kost € 13,75. U kunt zich aanmelden door een brief met uw naam en adres te sturen naar:

Landschap Noord-Holland
t.a.v. InformatieWinkel
Antwoordnummer 263
1900 VB Castricum

Tel. 0251-362762 • info@landschapnoordholland.nl • Banknr. 119139510

